

УДК 341.1/.8
DOI 10.32845/2663-5666.2022.3.16

РИМСЬКИЙ СТАТУТ. ВАЖЛИВІСТЬ ЙОГО РАТИФІКАЦІЇ УКРАЇНОЮ

Постановка проблеми. У реаліях соціально-економічних змін в країні, та поточної криміногенної ситуація, яка спричинена військовою агресією з боку сусідньої держави, а також недосконалістю норм Закону, які діють на території України, виникла необхідність щодо більш детальної уваги до міжнародних джерел забезпечення прав та свобод, як громадян так і держави в цілому.

Необхідно дослідити важливість та методи прискорення ратифікації Україною Римського статуту Міжнародного кримінального суду. В ході дослідження визначити основні умови, правові і політичні підстави, враховуючи ситуацію в Україні через призму часу від бойових дій на сході до повномасштабного вторгнення Російської федерації. Аналізуючи перспективи ратифікації Україною Римського статуту в площині євроінтеграції та надання Україні статусу Кандидата в Європейський союз, необхідно врахувати низку зовнішніх та внутрішніх чинників. Також важливо зазначити щодо принципу компліментарності в частині дій Міжнародного кримінального суду та його значимість для подальшого правомірного та неупередженого судочинства в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі науковці серед інших, що стосуються даної проблематики, К. Амбос, Ш. Бассіуні, М. Буроменський, В. Верещетин, А. Бос, М. Гнатівський, Н. Дрьоміна, Ю. Колосов, А. Кассезе, Дж. Кроуфорд, Ф. Кірш, Д. Левін, В. Нанда, А. Наумов, А. Пеле, В. Панов, Ю. Решетов, Т., В. Точиловський, Г. Тункін, М. Ушаков, та інші фахівці.

Проте сьогодні бракує ґрунтовних досліджень вказана проблематика на основі дослідження якої винесено відповідні практичні та теоретичні розробки. Тому виникла потреба й безпосередня необхідність, що обмежена вузькими часовими рамками, в комплексному дослідженні означеної у статті проблематики.

Мета й завдання дослідження. Мета статті – в обґрунтуванні та доцільності більш детального вивчення Римського статуту, як основ-

ного питання в частині його ратифікації в якості Міжнародного кримінального суду з головних аспектів приєднання України до міжнародних договорів.

Для досягнення цієї мети потрібно виконати такий комплекс логічно пов'язаних завдань:

– з'ясувати необхідність вдосконалення українського інституту законотворення до рівня міжнародних стандартів на основі офіційно признаних та ратифікованих в Україні загальноприйнятих Міжнародних договорів;

– дослідити реальні приклади застосування міжнародного права в рамках проблематичних питань, які виникали в інших країнах світу, та результат введення їх в дію;

– проаналізувати поточні прогалини в законодавстві в частині що стосується нинішньої військової агресії проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності України;

– узагальнити отримані результати, сформулювати висновки і пропозиції.

Виклад основного матеріалу. ХХ століття було сповнене воєн, повстань, «весен народів». Усі ці діяння супроводжувались вбивствами, катуваннями і жорстоким поведінням з людьми. Ці події змусили світову спільноту дійти згоди щодо неприпустимості безкарності за проявлення цинічних злочинів під час воєн, збройних конфліктів.

17 липня 1998 року на дипломатичній конференції в Римі був прийнятий Римський статут Міжнародного кримінального суду. В голосуванні брали участь 120 країн. Юрисдикція суду обмежується найбільш тяжкими злочинами, які викликають резонанс у всій світовій спільноті та вчинення даних злочинів у межах країн-учасниць, які підписали Римський статут [1, с. 16]. До таких злочинів відносяться:

- Злочини проти людяності
- Злочини геноциду
- Воєнні злочини
- Злочини агресії

Україна брала активну участь у підготовці Римського статуту та підписала його ще 20

січня 2000 року. Проте досі статут не ратифікований. Змістовний та комплексний підхід до питань, пов'язаних з ратифікацією Римського статуту, висвітлений у роботах, зокрема, таких науковців, як Н.А. Боднар, М.М. Гнатівський, О.В. Задорожній, У.З. Коруц, П.Д. Пилипенко, В.П. Попович, С.П. Кучевська, О.В. Сенаторова, В.Є. Скомороха.

Метою цієї статті є розгляд питання про важливість ратифікації Римського статуту та внесення необхідних змін до українського законодавства.

Згідно з ч. 7 ст. 9 Закону України «Про міжнародні договори України», якщо на ратифікацію подається міжнародний договір, виконання якого потребує прийняття нових або внесення змін до чинних законів України, проекти таких законів подаються на розгляд Верховної Ради України разом із проектом закону про ратифікацію і приймаються одночасно. Відповідно перед прийняттям того чи іншого документа треба провести аналіз законодавства, щоб побачити, які зміни треба внести у разі ратифікації цього документа.

В юридичній літературі зазначено, що ратифікація Римського статуту потребує комплексних змін Особливої частини Кримінального кодексу України. [2, с. 79-83] Так потребують правок дефініції понять злочинів, що закріплені статутом, а також перелік цих злочинів має бути вичерпним. С.П. Кучевська стверджує, що незважаючи на те, що норми Римського статуту містять ознаки самовиконуваних міжнародних норм, основною умовою набуття Статутом чинності щодо конкретної держави є приєднання до нього та приведення національного законодавства у відповідність до Статуту для забезпечення ефективного виконання покладених МКС функцій [3, с. 23].

Ратифікація Римського статуту і внесення відповідних змін до національного законодавства є важливою складовою в умовах військового конфлікту в Україні. Якщо Кримінальний кодекс не закріплює точний перелік злочинів, то засудження навіть громадян України буде неможливим, якщо вчинене діяння не передбачене КК України.

Необхідність внесення відповідних змін у кримінальне законодавство України було визначено як один із напрямів у Плані заходів з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року. Одним із заходів, спрямованих на додержання норм міжнародного права для захисту життя мирного населення

на тимчасово окупованій території України, є проведення аналізу відповідності норм міжнародного гуманітарного права та кримінального законодавства України з метою виявлення прогалин та невідповідності (до прикладу визначення воєнних злочинів).

У 2016 році за ініціативою Центру Громадських Свобод експертами було розроблено та презентовано проект Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення його гармонізації до положень Римського статуту Міжнародного кримінального суду» [4, с. 71], який передбачає ряд змін і доповнень до КК, серед яких запропоновано: визначення понять злочинів «Обернення у рабство», «Злочини проти людяності», «Воєнні злочини проти осіб», «Воєнні злочини проти правосуддя», «Воєнні злочини майнового характеру», «Воєнні злочини проти гуманітарних операцій та використання символів», «Воєнні злочини, які полягають у застосуванні заборонених методів ведення війни», «Воєнні злочини, які полягають у застосуванні заборонених засобів ведення війни»; уточнено поняття злочинів геноциду та повністю змінено ст. 437 щодо злочину агресії. Але чомусь цей законопроект так і не було зареєстровано у Верховній Раді України. [5, с. 95]

У проекті Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права», поданому до Верховної Ради України VIII скликання і прийнятому у першому читанні, було кілька змістовних блоків. Серед яких [6, с. 42] (рис. 1).

Проте це законопроект створював колізію національного і міжнародного законодавства. Адже у проекті планувалось передбачити ст.8-1 КК, відповідно до якої особа засуджувалась за національним законодавством. А Римський статут у ст.21 передбачає свої правила та процедури доказування винуватості, і лише в крайньому випадку у разі наявності прогалин застосування національного законодавства. Також законопроектом не врегульовано процесуальні і виконавчі питання. Якщо звернутись до Кримінального процесуального Кодексу то, ним врегульовано лише порядок виконання рішень Європейського суду з прав людини. І в міжнародному співробітництві зазначається лише про співпрацю з іншими країнами, а не міжнародними судовими органами. Отже якщо не будуть внесені зміни до КПК

1) положення щодо автономної регламентації кримінальної відповідальності за злочини агресії, геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини;
2) положення, які передбачають окремі зміни структури Особливої частини КК у зв'язку з автономною регламентацією кримінальної відповідальності за злочини агресії, геноциду, злочини проти людяності та воєнні злочини;
3) положення, спрямовані на вдосконалення правового режиму кримінальної відповідальності за катування;
4) зміни до КПК щодо уточнення підслідності відповідної категорії злочинів та передбачення можливості спеціального досудового розслідування та судового розгляду цих злочинів.

Рис. 1

і КВК, неможливо говорити про ратифікацію Римського статуту.

Відповідно до сказаного вище, побутує думка, що затримка ратифікації Римського статуту пов'язана з побоюваннями заміни національних судів Міжнародним кримінальним судом. Але відповідно до принципів і завдань МКС, він не замінює національні суди, а розглядає справи у найтяжчих злочинах, коли держава не спроможна це зробити або ухиляється від розслідування і розгляду. Це впливає із принципу компліментарності. [7, с. 65]

Виходячи з кількості законопроектів щодо змін в законодавстві для ратифікації Римського статуту та статистичних даних серед українці, питання ратифікації статуту дуже важливе для нашого суспільства особливо в умовах багаторічної агресії Російської федерації. Так в голосуванні щодо проекту заяви в МКС про визнання Україною юрисдикції міжнародного кримінального суду щодо скоєння злочинів проти людяності та військових злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації, які призвели до особливо тяжких наслідків та масового вбивства українських громадян № 1881 від 04.01.2015 р., свідчить, що 271 депутат виступив «ЗА» залучення МКС до розслідування воєнних злочинів в Україні у порядку «ad hoc».

Чому ж і досі статут не ратифікований? Що нам дає ратифікація Римського статуту?

Головною відповіддю в питанні ратифікації Римського статуту став висновок Конституційного Суду країни від 11.07.2001 р. № 3-в/2001, згідно з яким Римський статут не відповідає Конституції України, оскільки «Міжнародний кримінальний суд доповнює національні органи кримінальної юстиції». Це досить суперечливо, адже виходячи із вище сказаного, національне законодавство можна змінити з урахуванням положень міжнародного договору. Ратифікація Римського статуту є дуже важливою для України, яка зараз переживає окупацію, геноцид, воєнні злочини. Міжнародний кримінальний суд може розглядати справи за умови, що держава підписала та ратифікувала Римський статут. Якщо Україна виконає ці умови, вона і сама зможе ініціювати розгляд справ у МКС. [8, с. 53]

Так з початку Російсько-української війни в 2014 році, Україна визнавала юрисдикцію МКС :

25 лютого 2014 року ВРУ прийняла Заяву № 790-VII, якою визнала юрисдикцію Суду за ст. 7 Статуту (злочини проти людяності) під час мирних акцій протестів у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року.

4 лютого 2015 року ВРУ прийняла Постанову № 790-VII, якою затвердила Заяву, що визнала юрисдикцію Суду за статтями 7 (злочини проти людяності) і 8 (воєнні злочини) Статуту щодо скоєння злочинів вищими посадовими особами Російської Федерації та керівниками терорис-

тичних організацій «ДНР» та «ЛНР» починаючи з 20 лютого 2014 року і без кінцевої дати.

11 грудня 2020 р. прокурор Суду оголосила про завершення попереднього вивчення ситуації в Україні. [9, с. 35]

Важливість ратифікації Римського статуту можна висловити одним реченням – наразі це єдиний міжнародний механізм, за яким можна притягнути до відповідальності Путіна, політичне і військове керівництво Росії, очільників так званих «ЛНР» та «ДНР» за злочини скоєні в Україні.

Як висновок можна сказати, що ратифікувавши Римський статут Україна отримає: механізм безпосереднього покарання тих, хто скоює міжнародні злочини; міжнародні стандарти документування, роботи зі свідками тощо; статус безпосереднього учасника процесу у всіх структурах МКС; рішення МКС буде важелем для продовження санаційної політики щодо Росії.

Наукова новизна. Теоретично обґрунтовано, на загально логічних та спеціальних методах пізнання запропоновано необхідність запровадження курсу національної політики та зміни її внутрішнього вектору базуючись на основах та реаліях Міжнародних договорів й стандартів.

Висновки.

1. Обґрунтовано щодо доцільності більш детального вивчення Римського статуту, як основного питання в частині його ратифікації в якості Міжнародного кримінального суду з головних аспектів приєднання України до міжнародних договорів.

2. З'ясовано необхідність вдосконалення українського інституту законотворення до рівня міжнародних стандартів на основі офіційно признаних та ратифікованих в Україні загальноприйнятих Міжнародних договорів.

3. Досліджено реальні приклади застосування міжнародного права в рамках проблематичних питань, які виникали в інших країнах світу, та про делеговано варіанти результатів введення їх в дію.

4. Здійснено аналіз поточних прогалини в законодавстві України та встановлено відсутність закріплених міжнародних гарантій в частині що стосується нинішньої військової агресії проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності України;

За результатами дослідження питання, узагальнено отримані результати та сформовано відповідні висновки і пропозиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Південно-східне міжрегіональне управління юстиції. Журнал *Legal questions: Міжнародний кримінальний суд*. URL: https://psjust.gov.ua/post_news/legal-questions/ICC.05.05.2021,Дніпро. С. 12-26.

2. Боднар Н.А. Проблема ратифікації Римського статуту Міжнародного кримінального суду в світлі європейського вибору України. Журнал європейського і порівняльного права. 2018. № 8. С. 79–96.

3. Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2009. 338 с.

4. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо забезпечення його гармонізації з положеннями Римського статуту Міжнародного кримінального суду». URL: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:XC_vCZSRzwwJ:https://precedent.in.ua/-wp-content/uploads/2016/07/proekt-ZU-shhodo-garmonizatsiyipolozhen-KK-zpolozhennyamy-Rymskogo-Statutu-16.05.2016-1.doc+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua.

5. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» (реєстр. № 9438 від 20 грудня 2018 року) / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266

6. Обговорили ратифікацію Римського статуту. *Голос України*. URL: <http://www.golos.com.ua/article/323139>

7. Проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гармонізації кримінального законодавства з положеннями міжнародного права» (реєстр. № 9438 від 20 грудня 2018 року) / *Верховна Рада України*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65266.

8. Луценко І. Ратифікація Римського статуту несе ризики для українських військовослужбовців. *LB.UA*. URL: https://ukr.lb.ua/news/2019/08/16/434855_ratifikatsiya_rimskogo_statutu_nese.html.

9. Ратифікація Римського статуту дозволить Україні мати не лише зобов'язання, а й права / Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: <https://helsinki.org.ua/articles/ratyfikatsiia-rymskoho-statutu-dozvolyt-ukraini-maty-ne-lyshe-zoboviazannia-a-y-prava/>

10. Конституція України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

11. Кримінальний Кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

12. Про затвердження плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2015 року № 1393-р / *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1393-2015-%D1%80>

Полякова Є.С. РИМСЬКИЙ СТАТУТ. ВАЖЛИВІСТЬ ЙОГО РАТИФІКАЦІЇ УКРАЇНОЮ

Мета статті полягає в обґрунтуванні та доцільності більш детального вивчення Римського статуту, як основного питання в частині його ратифікації в якості Міжнародного кримінального суду з головних аспектів приєднання України до міжнародних договорів.

Методологія. Достовірність отриманих результатів і висновків забезпечено використанням загальнологічних (загальнонаукових) та спеціальних методів пізнання. Діалектичним методом узагальнено зокрема об'єкт і предмет дослідження, підкреслено його мету та завдання; методом аналізу та узагальнення здійснено необхідні обґрунтування на основі висвітлених теорій сучасними дослідниками та теоретиками.

Наукова новизна. Теоретично обґрунтовано, на загальнологічних та спеціальних методах пізнання запропоновано необхідність запровадження курсу національної політики та зміни її внутрішнього вектору базуючись на основах та реаліях Міжнародних договорів й стандартів.

Висновки. На основі дослідження сучасних особливостей кримінальних правопорушень, терористичних актів, військових агресій із сторін інших країн світу, тиску з боку політичної чи економічної сфер впливу, а також реаліями сьогодення, аргументовано та апробовано необхідність вдосконалення чинного законодавства в частині приведення його до міжнародного рівня. Доведено, що інтегрування українського інституту законотворення до рівня міжнародних стандартів на основі офіційно признаних та ратифікованих в Україні загальноприйнятих Міжнародних договорів, уніфікує можливості розкриття злочинів та підсилить значущість доказової бази, яка гарантуватиме високий потенціал в доказуванні на рівні міжнародних інституцій судової системи в рамках військової агресії проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності України.

Ключові слова: Римський статут, ратифікування Україною, євроінтеграція, Міжнародний кримінальний суд, військова агресія.

Polyakova Ye.S. THE ROMAN STATUTE. THE IMPORTANCE OF ITS RATIFICATION BY UKRAINE

The purpose of the article is the justification and expediency of a more detailed study of the Rome Statute, as the main issue in terms of its ratification as an International Criminal Court on the main aspects of Ukraine's accession to international treaties.

Methodology. The reliability of the obtained results and conclusions is ensured by the use of general logical (general scientific) and special methods of cognition. In particular, the object and subject of the research are summarized by the dialectical method, its purpose and tasks are emphasized; by the method of analysis and generalization, the necessary justifications were made on the basis of the highlighted theories by modern researchers and theoreticians.

Scientific novelty. Theoretically grounded, on the basis of general logical and special methods of knowledge, the necessity of introducing the course of national policy and changing its internal vector based on the foundations and realities of international treaties and standards is proposed.

Conclusions. Based on the study of modern features of criminal offenses, acts of terrorism, military aggression from other countries of the world, pressure from political or economic spheres of influence, as well as the realities of today, the need to improve the current legislation in terms of bringing it to the international level is argued and tested.

It has been proven that the integration of the Ukrainian law-making institute to the level of international standards based on officially recognized and ratified in Ukraine generally accepted international treaties will unify the possibilities of solving crimes and strengthen the significance of the evidence base, which will guarantee a high potential in proving at the level of international institutions of the judicial system within the framework of military aggression against sovereignty, territorial integrity or political independence of Ukraine.

Key words: Rome Statute, ratification by Ukraine, European integration, International Criminal Court, military aggression.